

Det går oftast inte att försörja sig enbart på renskötsel, utan andra jobb behövs på sidan om, konstaterar renkarlen Pirita Hattukangas.

”Renkarlens utkomst är spridd i skogen

Renarna vandrar fritt en del av året och är halvdomesticerade djur. Rovdjur, dåliga väderförhållanden och vägtrafiken minskar beståndet. En renkarl kan aldrig veta hur mycket renar man lyckas räkna in vid renskiljningen och hur många slaktrenar det blir på hösten. Antalet livrenar har också begränsats av Jord- och skogsbruksministeriet. De största tillåtna renantalerna och slaktplanerna varierar dessutom i de olika renbeteslagen.

– Man skulle kunna säga att renkarlens utkomst är spridd i skogen och beroende av en högre makt, konstaterar den unga renkarlen Pirita Hattukangas från Meltaus.

Renskötseln är en livsstil

Man lär sig yrket genom att delta i renskötseln. Det ordnas också yrkesutbildning.

– Renskötseln har blivit en livsstil för mig. Jag har följt med pappa sen jag var liten och kan inte tänka mig ett liv utan renar, berättar Pirita.

Ofta går det inte att försörja sig enbart på renskötseln utan andra födkrokar behövs på sidan om. Pirita deltar i andelslaget Kota-Poros köttförädling bland annat som styckare. Dessutom har hon jobbat som brevbarare, butiksbiträde och guide.

– Det är vanligt att renkarlar jobbar också med annat närliggande, till exempel inom turismen. Det skulle vara bra om andra jobb

i större utsträckning kunde tas med i LPA:s pensionsförsäkring, funderar Pirita.

Naturen diktar rennärigen

När man lever på naturens villkor behövs god kondition, en energisk läggning, goda nerver och insikt om att beståndet måste skötas: att renar också måste slaktas. Slaktinkomsterna är den huvudsakliga inkomstkällan för renkarlar och varierar betydligt från år till år. Renskötsel kräver också att man lär sig renarnas vandringsleder och har ett gott lokalsinne.

– Naturen avgör i vilket skick renkalvarna är på hösten. Var det ett bra svampår och hur lyckades brunsten året innan, hur mycket kalvar föddes? Renskötsel lär man sig bäst genom att följa renarna i skogen och ta exempel av äldre, erfarna renkarlar. Renarna tar sällan den rakaste vägen utan de vandrar längs sina naturliga leder som de alltid följt, skrattar Pirita.

Man arbetar bäst i grupp

Renskötselarbetet sker till stor del tillsammans så att renkarlarna hjälps åt. Gemenskapen är en viktig resurs, men renskötseln är framför allt en livsstil för hela familjen.

– Hela vår familj deltar i renskötseln, särskilt min pappa och syster har varit till oerstattlig hjälp. Rentjurarnas brunst börjar i sep-

tember-oktober och då måste vi vara i skogen och samla renarna. Efter det skiljer vi renarna och då arbetar vi vardag som helg utan att titta på klockan. När snön kommer och vi börjar ta hem renarna till de egna hagarna blir det lätt igen långa dagar. Vi hämtar renar från andras hagar och lägger ut höspår för renarna i skogen, berättar Pirita om arbetet.

Rätten att bilda familj

Det är ytterst få kvinnor som är renkarlar på heltid. Kvinnor blir tvungna att modifiera arbetssätten och hitta kreativa lösningar, då de inte alltid har samma fysiska krafter som manliga yrkeskamrater.

– Man klarar nog av arbetet bara man är påhittig och har rätt attityd, säger Pirita.

Att skaffa barn fordrar specialarrangemang eftersom en renkarl inte får vikariehjälp

under moderskapsledigheten. Situationen är besvärlig om renkarlens make inte kan sköta renarna på grund av sitt eget arbete. Gravitetstiden kan också vara utmanande på grund av att man arbetar med djur och rör sig med fyrhjuling eller snöskoter.

Om vikariehjälp beviljas till exempel på grund av sjukdom får maken inte fungera som vikarie. Det här är förargligt eftersom maken i allmänhet känner bäst till arbetet.

– För att få flera kvinnliga renkarlar och göra det lättare för oss att skaffa barn borde de här bristerna absolut rättas till. Renskötseln är en traditionell näring och en viktig del av finländarnas liv, påpekar Pirita.

TEXT: MINNA GARDEMEISTER BILD: MIKKO KÄKELÄ

På hemmafronten har Pirita maken Pekka, sina föräldrar, systemen Pauliina och renhunden Riitu. – Riitu samlar ivrigt renar och är trevligt sällskap i skogen, säger Pirita.

Inkomstregistret kommer – så här anmäler du löner i fortsättningen!

Inkomstregistret är en nationell elektronisk databas för uppgifter om förvärvsinkomster, pensioner och förmåner. Registret tas i bruk stegvis. Från början av 2019 anmäler arbetsgivare löner till inkomstregistret.

De som är arbetsgivare, även hushåll som är arbetsgivare, ska från och med 2019 anmäla uppgifterna om lönebetalningen till inkomstregistret. Arbetspensionsförsäkrarna får uppgifterna från registret. Uppgifter om pensioner och förmåner anmäls till registret från och med 2020.

Vad ändras för lantbruksföretagare?

Även LFÖPL-försäkrade företagare som betalar lön till anställda eller familjemedlemmar ska från början av 2019 anmäla uppgifterna till inkomstregistret. En eventuell lön som betalas till en företagare ska också anmälas till registret.

Uppgifterna i registret används av dem som har rätt till det enligt lagen.

– När du anmäler löner som betalas till LFÖPL-försäkrade ska du välja LFÖPL som arbetspensionsförsäkring i registret, framhåller försäkringsteamledare Leena Vehkomäki.

När ska lönerna anmälas?

I fortsättningen ska du anmäla löneuppgifterna senast på den femte dagen

efter att lönen betalats ut. Även arbetsgivarens korrigeringar av lönebetalningen görs direkt i inkomstregistret. LPA kommer också vid behov att använda registret för att kontrollera uppgifterna om lönebetalningen till en LFÖPL-försäkrad familjemedlem, vilket betyder att separata intyg inte behöver lämnas in till oss om sådant.

Till vad behövs en fullmakt och hur lämnas den?

Om du anlitar en redovisningsbyrå eller bokförare för lönebetalningen bör du i god tid komma överens med dem om ert samarbete. Löneutbetalaren måste få en fullmakt för att kunna sköta ärendet. Fullmakten kan gälla en person eller ett företag och du kan ge den via nätet som en Suomi.fi-fullmakt.

Var finns mer information?

Du kan läsa mer på vår webbplats lpa.fi eller på inkomstregistret.fi. Vår kundtjänst svarar också gärna på frågor, berättar Leena Vehkomäki.

Visste du det här?

När en familjemedlem inte längre bor i sambo kan hen fortfarande LFÖPL-försäkras som regelbundet och huvudsakligen på gården.

Ett barn som bor i egen bostad inne i kyrkogården är fortfarande en familjemedlem som

LFÖPL

OM LÖN BETALAS TILL EN LFÖPL-FAMILJEMEDLEM

När du betalar lön till en hemmaboende familjemedlem ska du i anmälan till inkomstregistret välja LFÖPL som arbetspensionsförsäkring. LPA får då uppgift om din anmälan och inga andra socialförsäkringsavgifter tas ut på lönen.

LFÖPL-försäkring kan tecknas av en familjemedlem som fyllt 18 år och som uppfyller villkoren för en försäkring. För en familjemedlem som är under 18 år eller som får avträdelsestöd är LFÖPL-försäkring inte möjlig, men det lönar sig att ta en frivillig OFLA-arbetskadeförsäkring med tanke på olycksfall i arbetet.

OM LÖN BETALAS TILL EN LFÖPL-FÖRETAGARE ELLER TILL MAKEN

Om lantbruk bedrivs som ett öppet bolag, ett kommanditbolag, en sammanslutning eller ett dödsbo, försäkras en delägare eller ansvarig bolagsman som företagare enligt LFÖPL. Detsamma gäller maken eller maken. Om lön betalas till dem ska LFÖPL väljas som arbetspensionsförsäkring när lönen anmäls till registret. En sambos lön för LFÖPL-arbete anmäls på samma sätt.

OM LÖN BETALAS TILL EN FÖPL-FÖRETAGARE

Om du har ett företag som beskattas som näringsverksamhet (aktiebolag, kommanditbolag eller öppet bolag) och du får lön från företaget och har en FöPL-försäkring för det, ska du när du anmäler lönen till registret välja FöPL som arbetspensionsförsäkring. En firmaföretagare kan inte betala lön till sig.

FöPL

OM LÖN BETALAS TILL ANDRA ARBETSTAGARE

När du betalar lön till andra än familjemedlemmar eller arbetet inte hör till gårdsbruket, betalas ArPL-avgift för arbetet, och i inkomstregistret väljer du ArPL som arbetspensionsförsäkring.

ArPL

LPA:s kundtjänst nås måndag–fredag

Kundtjänsten finns i Hagalund i Esbo p
Om du vill sköta dina ärenden personl

ma hushåll eller på gården
familjemedlem, om hen arbetar

byn men har sin huvudsyssla på
om omfattas av LFÖPL-försäkringen.

KUVA: MIKKO KÄKELÄ

Anmäl nytt kontonummer via e-tjänsterna

Om vi inte har ditt kontonummer kan du anmäla det via våra e-tjänster. Du kan också ändra ett kontonummer som du anmält tidigare.

För att anmäla bankuppgifter loggar du först in i e-tjänsterna med dina personliga nätbankskoder. Gå efter det till **Granska dina uppgifter** och välj **Kunduppgifter**. Under **Bankuppgifter** fyller du sedan i både bankens BIC-kod och kontonumret i IBAN-format.

Vi behöver ditt kontonummer för att betala pension eller andra förmåner eller för att betala tillbaka försäkringspremier som du eventuellt betalat för mycket.

Kontonummer kan anmälas också per brev

Du kan också anmäla eller ändra ditt kontonummer genom att skicka ett brev om det till Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt, PB 16, 02101 ESBO.

Av anmälan ska tydligt framgå

- kontaktinformation
- födelsedatum
- IBAN-kontonummer och bankens BIC-kod
- den försäkrades eller pensions-tagarens underskrift.

Om brevet undertecknas av någon annan än kunden själv ska en fullmakt eller en kopia av beslutet om intressebevakare bifogas.

Du kan också anmäla ändringen i den bank dit du vill ha pensionen. Vi kan inte ta emot bankändringar per telefon.

Alla förmåner betalas in på samma konto

Observera att alla pensioner, förmåner och återbetalningar som du får från LPA betalas in på det konto som du anmält senast.

lpa.fi/etjanster

Kloka gubben svarar

*Här kan du ställa frågor till vår kloka gubbe om allt som gäller sambandet mellan arbete och hälsa. Inget fysiskt, psykiskt eller socialt är främmande för honom. Fråga vad som helst så får du ett klokt svar. Skicka din fråga till **tyhy@mela.fi**. Frågorna publiceras under signatur.*

Den här gången kommer frågan från signaturen "Skymningsliv"

Det förskräckliga mörkret faller på. Hur ska jag klara av vintern? Ibland är det svårt att se handen framför sig och ännu svårare att arbeta. Här i södra Finland finns det inte ens snö än. Fast någon överraskning är ju mörkret inte!

SVAR

Tack för frågan. Det här är något jag också själv kämpar med. Problemet bara ökar med åldern, och Kloka gubben är ju till åren kommen. Visste du att en fyrtioåring behöver dubbelt och en sextioåring tiofalt så mycket ljus som en tjugooråring? Med åldern förskjuts också den punkt man ser skarpt längre bort, det tar längre tid att anpassa sig till variationer i ljusstyrkan, risken för bländning ökar och mörkerseendet blir sämre.

Redan när byggnader planeras bör man lägga vikt vid att få in tillräckligt mycket naturligt ljus. Stora fönster högt uppe nära innertaket är en god lösning. I synnerhet under den mörka årstiden räcker inte det naturliga ljuset, utan tillräckligt starkt artificiellt ljus behövs också. Lika viktigt är det att belysningen är jämn. Stora skillnader anstränger ögonen och bländar.

Olika ställen kräver olika belysning. Till exempel i djurstallar räcker det med mindre belysning än där man serverar maskiner. Gångleder, trappor och arbetsplatser behöver effektiva lampor utan skuggbildning. Utomhusbelysningen bör placeras högt för att sprida ljuset jämnt. Rörelsesensorer är till hjälp på mörka gårdsplaner.

En pannlampa är lätt att ha med sig och lämnar händerna fria till exempel för servicearbeten. Ett utmärkt hjälpmedel är också en klart lysande LED-lampa som fästs på en hjälm lämpad för lantbruksarbete.

Mer råd och tips om belysning finns i vårt faktakort **"Famla inte – ordna bra belysning!"**. **Beställ eller skriv ut kortet: lpa.fi > publikationer.**

Kloka arbetshälsogubben

Det är ingen automat utan alltid en människa som svarar i LPA:s kundtjänst. Vi får ungefär 3 000 kundsamtal per månad, berättar Sanna.

g kl. 8–16 via LPA:s växel 029 435 11.

å adressen Norrskensparken 2 D.
igen lönar det sig att boka tid hos oss i förväg.

Sanna Vuorenmaa i kundtjänsten

Expert på kundbetjäning

Sanna har lång erfarenhet och ingående kunskaper om LPA-ärenden. Hon har arbetat i olika uppgifter på LPA egentligen ända sedan hon kom till LPA som sommarvikarie. Efter studierna blev hon fångad av arbetet genom att hon fick fast anställning på LPA:s olycksfallsenhet. Under de senaste åren har Sanna arbetat som expert i LPA:s kundtjänst, där hon svarar på kundernas frågor om LPA-tryggheten.

Vad gör kundtjänsten?

Två personer arbetar permanent i kundtjänsten. Dessutom finns det en kundtjänstjour bestående av ett tiotal LPA-anställda. Vi svarar på kundernas samtal och e-postmeddelanden och ger dem råd i allt som rör LPA-tryggheten. Främst är det frågor om telefonservice eftersom kunderna hellre tar till telefonen än börjar skriva

e-post. På LPA är det alltid direkt en människa som svarar i telefonen utan att kunden behöver ha med en automat att göra.

Vad frågar kunderna om?

De flesta samtal gäller pensioner. Kunderna frågar hur man ansöker om pension, funderar över när det lönar sig att söka och hör sig för om hur stor den egna pensionen kan bli. På andra plats kommer frågor om olycksfallssättningar och LPA-sjukdagpenning. När sommaren står för dörren dominerar frågorna om familjemedlemarnas försäkringar, och när förfallodagen för försäkringspremierna närmar sig kommer det mera samtal med frågor om fakturorna.

Vad är det bästa med ditt jobb?

Definitivt kunderna! Jag blir alltid på gott humör när jag har kunnat hjälpa en kund oberoende av vilket ärende

det gäller. I det här arbetet får man en god uppfattning om kundernas vardag. De senaste tidernas ekonomiska utmaningar och de påföljande problemen med att orka arbeta syns också i samtalen till kundtjänsten. Ibland kan jag vara den enda människa som personen talar med under dagen och det händer att vi också talar om väder och vind eller försöker förbättra världen.

I vilka ärenden kan man ringa kundtjänsten?

Man kan ringa oss i vilket ärende som helst. Vi finns till för kunderna och det finns inga onödiga eller dumma frågor. Ibland lyckas vi svara genast och ärendet är snabbt avklarat, men ibland blir det ett längre samtal då vi tillsammans fyller i en ansökan eller tänker ut olika alternativ och lämpliga lösningar i kundens situation.

ABC i välbefinnande för lantbruksföretagare är en två dagars kurs som behandlar frågor av betydelse för att må bra och orka arbeta, detta ur både deltagarnas egen och deras närståendes synvinkel.

Obs! Alla kurser går på finska. De bygger på Mielenterveyden ensiapu® (Psykiska första hjälpen®), som anordnas av Föreningen för Mental Hälsa i Finland.

Närmare program och anmälan: mela.fi/tyohyvinvointi/tapahtumakalenteri
Om du vill veta mer kan du mejla tyhy@mela.fi

Maatalousyrittäjän hyvinvoinnin ABC, talvi 2019

Laukaa, Peurunka, 23.–24.1.2019. Ilmoittaudu 12.1.2019 mennessä.

Hämeenlinna, Scandic Aulanko, 6.–7.2.2019. Ilmoittaudu 23.1.2019 mennessä.

Tampere, Kokoushotelli Murikanranta, 7.–8.2.2019. Ilmoittaudu 22.1.2019 mennessä.

Tahkavuori, Break Sokos Hotel Tahko 11.–12.2.2019. Ilmoittaudu 28.1.2019 mennessä.

Turku, Holiday Club Caribia 6.–7.3.2019. Ilmoittaudu 21.2.2019 mennessä.

Kuusamo, Kuusamon Tropiikki 24.–25.4.2019. Ilmoittaudu 9.4. mennessä.

Ett nätverk för att stödja bondens arbetsork

LPA:s projekt Ta hand om bonden fortsätter med tilläggsfinansiering till 2020. Utöver själva projektet har vi bildat ett Ta hand om bonden-nätverk för att hjälpa lantbruksföretagare att må bra och orka med arbetet. Genom en ny verksamhetsform som bygger på samarbetsavtal vill vi stärka stödnätverkets arbete. Samtidigt strävar vi efter att LPA:s verksamhet för tidigt ingripande ska bli en permanent del av arbetet på att främja lantbruksföretagares välbefinnande i arbetet.

Vi uppmuntrar att delta och föra saker på tal

Alla som samarbetar med lantbruksföretagare kan ansluta sig till nätverket: till exempel lantbruksavbytare, rådgivare, inspektörer, veterinärer och olika företag. De som genom ett samarbetsavtal ansluter sig till nätverket förbinder sig att i sitt arbete verka för att man ska agera enligt modellen för tidigt ingripande. Samar-

betspartnerna uppmuntras att föra saken på tal om de lägger märke till något som hotar gårdens verksamhet eller kundens arbetsork. De som hör till nätverket får utbildning i tidigt ingripande.

Ta hand om varandra – hjälp finns på nära håll!

Verksamheten för tidigt ingripande baserar sig på ett absolut konfidentiellt bemötande. När hjälp söks för en lantbruksföretagare sker det alltid med personens samtycke och i samförstånd.

Mer information om projektet Ta hand om bonden finns på vår webbplats under Arbete och hälsa.

FAKTAKORT GER RÅD OM SÄKRA ARBETSSÄTT

Det har kommit ut nya faktakort i LPA:s serie som koncentrerar sig på koncisa råd om att förebygga arbetsskador. De senaste korten handlar om risker i arbetet, trygga arbetsmetoder och vad som är viktigt för att planera en säker arbetsmiljö.

Famla inte – ordna bra belysning! fäster uppmärksamhet på en bra belysning som är lämplig för arbetssituationen. En god belysning främjar säkerheten och effektiviserar arbetet samtidigt som den har betydelse för sinnesstämningen.

Upprepa inte! berättar om vilka metoder det finns att minska och hindra belastningen av sådant fysiskt påfrestande repetitivt arbete som är typiskt för lantbruk.

Undvik slutna utrymmen! påminner om riskerna med att arbeta i slutna utrymmen och ger råd om vad man bör beakta när man arbetar till exempel i en silo eller tank och vilka åtgärder det finns för att förebygga risksituationer.

Skär dig inte! handlar om vikten av att skydda sig mot skärsår. Kortet ger också råd om sårvård och om de situationer där det inte räcker att man sköter såret hemma utan man bör uppsöka läkare.

Fiskare – undvik skador! innehåller information om hur yrkesfiskare kan förbättra säkerheten i sin arbetsmiljö för att bibehålla hälsan i arbetet.

Bli inte förblindad! handlar om att förebygga ögonskador. I lantbruket inträffar det varje år flera ögonolycksfall som hade kunnat hindras genom rätt slags skyddsutrustning.

Faktakorten lämpar sig fint för undervisning. De finska korten har också ingått som bilagor till tidningen Maailan Pellervo.

De här och tidigare kort i serien kan beställas från LPA.

LPA idag är LPA:s kundtidning
ISBN 952-5275-01-9

utgivare Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt
Norrskensparken 2, 02100 Esbo,
växel 029 435 11, www.lpa.fi

chefredaktör Minna Gardemeister
minna.gardemeister@mela.fi

översättning Ghita Eklund
layout Virve Laine
tryckeri Grano 12/2018

Följ oss på [juurevajoukko.fi](https://www.juurevajoukko.fi)

